

Sygn. akt I KO 58/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk (przewodniczący)

SSN Paweł Kołodziejcki (sprawozdawca)

SSN Igor Zgoliński

w sprawie **K. K.**

o zadośćuczynienie i odszkodowanie za internowanie,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu, bez udziału stron
w dniu 19 października 2022 r.,
wniosku pełnomocnika K. K. o wznowienie postępowania
zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z dnia 15 października 2009 r., sygn. akt. II AKa 300/09,
zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu
z dnia 11 maja 2009 r., sygn. akt III Ko 90/08/o,

**1. wznowia postępowanie zakończone prawomocnym
wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 15
października 2009 r., sygn. akt II AKa 300/09 i uchyla tenże wyrok
w części oddalającej wniosek o zasądzenie odszkodowania w
kwocie ponad 12.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15
października 2009 r. i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym;**

- 2. oddala wniosek w pozostałej części;**
- 3. zarządza zwrot opłaty w kwocie 150 zł uiszczonej przez K.K. od wniosku o wznowienie postępowania.**

UZASADNIENIE

W dniu 28 marca 2008 r. K. K. wystąpił do Sądu Okręgowego we Wrocławiu z wnioskiem o zasądzenie kwoty 25.000 zł tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, w związku z wydaniem i wykonaniem decyzji nr [...] Komendanta Wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu z dnia 21 stycznia 1982 r. o internowaniu. W toku prowadzonego postępowania wnioskodawca dochodzoną kwotę ostatecznie określił na 650.000 zł (k. 149).

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 11 maja 2009 r., sygn. akt III Ko 90/08/o w oparciu o art. 8 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (dalej: ustawa lutowa) zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy K. K. kwotę 13.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku. Jak wynika z uzasadnienia wyroku, kwota ta została zasądzona tytułem zadośćuczynienia. Natomiast dalej idące żądanie zostało oddalone.

Od powyższego wyroku apelację złożył pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia mający wpływ na treść wyroku, polegający na nieuprawnionym ustaleniu, iż K. K. wypłacane było wynagrodzenie w czasie internowania. Apelujący nie kwestionował wysokości zasądzzonego zadośćuczynienia.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 15 października 2009 r., sygn. akt II AKa 300/09 zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że ponad zasądzoną kwotę 13.000 zł, zasądził dalsze 12.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 października 2009 r. tytułem odszkodowania. W pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy. Rzeczne orzeczenie zawierało rozstrzygnięcie o kosztach postępowania. Z uzasadnienia wyroku Sądu odwoławczego wynikało, że z uwagi na zasądzenie przez Sąd Okręgowy we

Wrocławiu kwoty 13.000 zł tytułem zadośćuczynienia i ograniczenie wynikające z art. 8 § 1a ustawy lutowej, nie było możliwości orzeczenia odszkodowania w kwocie wyższej niż 12.000 zł.

W dniu 30 maja 2022 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek pełnomocnika K. K. – r. pr. K. S. o wznowienie przedmiotowego postępowania w trybie art. 540 § 2 k.p.k. w zw. z art. 542 § 1 k.p.k. Jednocześnie na podstawie art. 547 § 2 k.p.k. pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o uchylenie wyroków Sądów obu instancji oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, celem zasądzenia na rzecz K. K. kwoty 982.206,40 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę oraz kwoty 248.000,00 zł tytułem odszkodowania za szkodę doznaną na skutek wydania i wykonania decyzji o internowaniu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty. Ponadto r. pr. K. S. wniosła o zasądzenie na rzecz K. K. kosztów postępowania, w tym związanych z ustanowieniem pełnomocnika według norm przepisanych w wysokości 6-krotności stawek minimalnych, z uwagi na wysoki stopień szczegółowości oraz zawłości sprawy. W uzasadnieniu wniosku wskazano, że sprawa K. K. została rozstrzygnięta w oparciu o treść nieobowiązującego już art. 8 ust. 1a ustawy lutowej, który to wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 1 marca 2011 r., sygn. P 21/09 został uznany za niezgodny z przepisami Konstytucji RP i utracił moc z dniem 10 marca 2011 r.

Prokurator Prokuratury Krajowej w piśmie datowanym na 11 lipca 2022 r. wniósł o uwzględnienie wniosku pełnomocnika K. K. i wznowienie przedmiotowego postępowania oraz o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania. Z odpowiedzi prokuratora wynika, że wniosek jest uzasadniony wyłącznie w zakresie zasądzenia odszkodowania, które limitowane było niekonstytucyjnym przepisem art. 8 ust. 1a ustawy lutowej. Brak jest natomiast podstaw do wzruszenia wyroków w zakresie zasądzanego zadośćuczynienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek o wznowienie postępowania zasługiwał na uwzględnienie jedynie w części oddalającej żądanie zasądzenia odszkodowania w kwocie ponad 12.000 zł. Natomiast brak było podstaw do wzruszenia dotychczasowych rozstrzygnięć w zakresie przyznanego zadośćuczynienia.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 1 marca 2011 r., sygn. P 21/09 orzekł o niezgodności z Konstytucją art. 8 ust. 1a ustawy lutowej, zgodnie z którym to przepisem odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z nieważnych orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo decyzji o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, nie mogły łącznie przekroczyć kwoty 25.000 zł. Orzeczenie to otworzyło zatem drogę do wznowienia w trybie art. 540 § 2 k.p.k. postępowań w sprawach dotyczących odszkodowań i zadośćuczynień orzekanych na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy lutowej.

Sąd Najwyższy w swoich orzeczeniach niejednokrotnie podkreślał jednak, że uznanie za niezgodne z Konstytucją przepisów ustawy lutowej wymienionych w wyżej wskazanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie oznacza konieczności automatycznego wznowienia postępowania we wszystkich sprawach, w których były one podstawą rozstrzygnięcia co do roszczeń w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za represje związane z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, ponieważ niezbędne jest wystąpienie warunków sprecyzowanych przez Trybunał. Ten zaś w uzasadnieniu przywołanego wyżej wyroku z dnia 1 marca 2011 r., podniósł wprost, iż jego orzeczenie oznacza możliwość wznowienia postępowania, jednakże pod warunkiem, że przy rozstrzyganiu tych spraw zastosowanie znalazł art. 8 ust. 1a ustawy lutowej, w których żądania wniosków i poniesiona szkoda oraz krzywda przekraczały przewidziane w ustawie 25.000 zł i gdy sąd nie przyznał odszkodowania lub zadośćuczynienia w oparciu o wcześniejsze jego uzyskanie na podstawie innego tytułu wymienionego w ustawie (zob. postanowienie SN z dnia 29 listopada 2021 r., I KO 44/21, LEX nr 3328244; postanowienie SN z 9 września 2020 r., III KO 50/20, LEX nr 3149325; wyrok SN z 27 maja 2020 r., V KO 21/20, LEX nr 3178199; wyrok

SN z 14 listopada 2018 r., VII KO 1/18, LEX nr 2585984; wyrok SN z 26 września 2011 r., II KO 51/11, LEX nr 960529).

Tak więc wznowienie w trybie art. 540 § 2 k.p.k. postępowania w sprawie odszkodowania i zadośćuczynienia za represje związane z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, możliwe będzie przy kumulatywnym spełnieniu następujących warunków:

- 1. orzeczenie w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia zapadło przed wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego;**
- 2. żądanie wniosku przekraczało 25.000 zł;**
- 3. szkoda i krzywda były wyższe niż 25.000 zł, lecz sąd nie zasądził odszkodowania i zadośćuczynienia w wysokości rzeczywiście poniesionej szkody i doznanej krzywdy, z uwagi na ograniczenie wskazane w art. 8 ust. 1a ustawy lutowej.**

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy wskazać należy, że wszystkie wymienione wyżej warunki zostały spełnione wyłącznie w zakresie orzeczenia w przedmiocie odszkodowania.

Nie budzi wątpliwości, że wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 15 października 2009 r. zapadł przed orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego. Poza sporem wydaje się być również fakt, iż K. K. domagał się zasądzenia zadośćuczynienia i odszkodowania w kwocie przekraczającej 25.000 zł. Wprawdzie w pierwotnym wniosku określił on wysokość roszczenia na 25.000 zł, jednak w toku postępowania dochodzoną kwotę ostatecznie określił na 650.000 zł (k. 149). Co więcej sam wnioskodawca wskazywał na niekonstytucyjność art. 8 § 1a ustawy lutowej nakazującej ograniczenie kwoty odszkodowania i zadośćuczynienia do 25.000 zł, a więc jednej dwudziestej czwartej faktycznej szkody i krzywdy, którą poniósł. Kluczowe znaczenie ma więc kwestia ustaleń poczynionych przez Sądy obu instancji w zakresie rzeczywiście poniesionej szkody i doznanej krzywdy przez K. K. w związku z internowaniem i oceny czy i jaki wpływ na wysokość faktycznie zasądzanego odszkodowania i zadośćuczynienia miało ograniczenie wynikające z niekonstytucyjnego art. 8 § 1a ustawy lutowej.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu zasądził na rzecz wnioskodawcy kwotę 13.000 zł oddalając żądanie dalej idące. Z uzasadnienia wyroku tegoż Sądu wynika, że

kwota ta została zasądzona wyłącznie tytułem zadośćuczynienia, gdyż szkoda w związku z internowaniem nie została udowodniona. Wprawdzie jako podstawę prawną rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy we Wrocławiu formalnie wskazał art. 8 ust. 1 i 1a ustawy lutowej, jednak analiza części motywacyjnej orzeczenia prowadzi do jednoznacznego wniosku, że przepis ten faktycznie nie miał zastosowania w przedmiotowej sprawie. Po pierwsze, mając możliwość zasądzenia zadośćuczynienia w maksymalnej wówczas kwocie 25.000 zł, jej wysokość Sąd Okręgowy we Wrocławiu ustalił na 13.000 zł. Po drugie, wyraźnie wskazał, że przyznana kwota rekompensuje w całości doznaną krzywdę stwierdzając, że „lektura akt sprawy nie dostarczyła Sądowi takich danych, aby uznać, że doznane przez wnioskodawcę krzywdy moralne przekraczały zasądzoną kwotę”. Po trzecie, szczegółowo wyjaśnił sposób wyliczenia tej kwoty, przyjmując zadośćuczynienie w wysokości 2.000 zł za każdy miesiąc internowania. Po czwarte, zaznaczył, że kwota ta jest wyższa od zadośćuczynień przeciętnie orzekanych przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu. Po piąte wreszcie, oddalenie żądania przewyższającego kwotę 13.000 zł uzasadnił tym, iż inne wskazywane krzywdy nie miały bezpośredniego związku z wykonaniem decyzji o internowaniu. Tym samym krzywda K.K. ustalona przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu w związku z internowaniem była niższa od 25.000 zł i na jej wymiar nie miało wpływu ograniczenie wskazane w art. 8 ust. 1a ustawy lutowej. Ponadto jak słusznie zwrócił uwagę prokurator w pisemnej odpowiedzi na wniosek o wznowienie, wysokość zadośćuczynienia w kwocie 13.000 zł nie była kwestionowana w apelacji. Pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżył wprawdzie przedmiotowy wyrok, jednakże w zakresie błędu w ustaleniach faktycznych, który dotyczył jedynie kwestii szkody poniesionej w związku z internowaniem (pismo K.K. z 28 września 2009 r. z załącznikiem nie stanowiło apelacji z uwagi na wniesienie kilka miesięcy po doręczeniu wyroku z uzasadnieniem). Zatem w powyższym zakresie wniosek o wznowienie podlegał oddaleniu.

Zgoła odmiennie przedstawia się natomiast kwestia zasądzonej przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, w wyniku uwzględnienia apelacji pełnomocnika wnioskodawcy, kwoty 12.000 zł tytułem odszkodowania. W tym zakresie Sąd odwoławczy ustalił wysokość szkody poniesionej wskutek wykonania decyzji o

internowaniu na kwotę 21.437,86 zł. Niemniej jednak faktycznie zasądzone odszkodowanie zostało ograniczone z uwagi na treść art. 8 ust. 1a ustawy lutowej. Wniosek taki wynika jednoznacznie z treści uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, w którym wskazano, że „z uwagi na to, że Sąd Okręgowy zasądził 13.000 zł tytułem zadośćuczynienia możliwa do uwzględnienia z tytułu odszkodowania z uwagi na ograniczenie zawarte w art. 8 ust 1a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. jest jedynie kwota 12.000 zł i taką Sąd Odwoławczy zasądził. Kwota ta jest znacznie niższa od rzeczywiście należnego wynagrodzenia...” (k. 202v). Tak więc w zakresie zasądzanego odszkodowania spełniony został również trzeci ze wskazanych wyżej warunków niezbędnych do wznowienia postępowania w trybie art. 540 § 2 k.p.k.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy wznowił postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 15 października 2009 r., sygn. akt II AKa 300/09 i uchylił tenże wyrok w części oddalającej wniosek o zasądzenie odszkodowania w kwocie ponad 12.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 października 2009 r. i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Wskutek zastosowania przepisu art. 8 § 1a ustawy lutowej doszło bowiem faktycznie do oddalenia wniosku o odszkodowanie w zakresie przewyższającym wskazaną kwotę.

Jednocześnie należy mieć na względzie, że pozostaje w obrocie prawnym ta część dotychczasowego orzeczenia, która odnosi się do zadośćuczynienia oraz odszkodowania już zasądzonych na rzecz wnioskodawcy, bowiem w tym zakresie rozstrzygnięcie nie podlegało wzruszeniu. Tak więc przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny we Wrocławiu będzie władny do orzekania wyłącznie w przedmiocie odszkodowania w zakresie przewyższającym zasądzoną już kwotę 12.000 zł.

Odnosząc się do kwestii kosztów postępowania wznowieniowego, w tym wniosku o zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kosztów związanych z ustanowieniem pełnomocnika należy zauważyć, że nie zasługiwał on na uwzględnienie z uwagi na jego przedwczesność. Niniejsze orzeczenie nie kończy bowiem postępowania w sprawie, a zatem nie ma zastosowania art. 626 § 1 k.p.k.

Zgodnie z tym przepisem o kosztach procesu orzekał będzie sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie.

O zwrocie opłaty orzeczono zgodnie z art. 15 ust. 2 zd. trzecie ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (t.j. Dz.U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223 z późn. zm.).

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[as]